

DE HISTORIE VAN HET LEVEN

Achtste Les.

LEVENSTRUCTUUR.

Zoals we in een vorige les reeds hebben gezegd, ontstaat er op een gegeven ogenblik de vorm van b.v. roedels wolven; groepen, die gezamenlijk jagen. Groepsvorming treedt overal op. Maar wat ligt hier op de achtergrond?

Het leven op zichzelf is slechts één proces van uitwisseling. Als iets leeft, dan neemt het iets uit de omgeving op, het reageert daarop en het geeft op zijn beurt weer een reactie naar buiten toe. Als we de kant uitgaan van de eenvoudigste organismen (de eencelligen), dan zien we dat het hele leven, de hele voortplanting eigenlijk is gebaseerd op de honger. Het wezen doet niets anders dan zoeken naar voedsel. Als het voldoende voedsel vindt, neemt het daarvan zoveel tot zich, dat het een kritieke massa bereikt; het deelt zich.

Eerst is er een celkerndeling, er ontstaan twee nog verbonden cellen en zo dadelijk zijn er twee kleine b.v. amoeben, die identiek zijn, want ze hebben precies dezelfde kern. Hier is eigenlijk geen verschil van individu. Als A zich deelt in B en C, zijn B en C twee keer A.

Als we dat nu zien bij meercellige wezens, dan wordt het moeilijker. Naarmate het aantal cellen toeneemt, moet er een andere drang tot voortplanting komen. Die drang blijft een hele tijd nog voeding. Wij kunnen dat zien bij sommige zeebewoners, die a.h.w. een jong exemplaar bovenop zich of uit zich laten groeien.

Een andere methode, die eenvoudiger is en grotere mogelijkheden geeft, is het uitstoten van zaadcellen. Die zaadcellen zijn in het begin nog volkomen; d.w.z.: er is geen andere sexe nodig om ze te bevruchten. Omdat er zoveel zijn, kan de soort gemakkelijker voortbestaan. Maar ook hier weer: de zaaduitstoting wordt gestimuleerd door b.v. bepaalde temperaturen of ook weer door voeding. En dat wil dus zeggen: het is een milieu-kwestie.

Gaan we nog wat verder, dan krijgen wij (zoals bij de vissen) de buitenlichamelijke bevruchting. Hier zijn al 2 sexen samen aan het werk. Bij de primitievere soorten is dat heel vaak een kwestie waarbij men elkaar niet kent. Het is nog steeds het uitwerpen van zaad, zoals een plant dat zou doen, maar nu is er om dit zaad kracht te geven nog iets anders bij nodig; en dat wordt meestal weer door een geur bepaald en ook wel eens door een geluid (de termen zijn hier vergelijkend gebruikt).

De aantrekking van die geur kan enorm groot zijn. U kunt dat zien bij insecten. Wanneer de grote atlanta, een fantastisch mooie vlinder, in de tijd is dat het wijfje eieren gaat afstoten, dan geeft het een geurstof af; en dan blijkt dat mannetjes tot 50 à 60 km uit de omtrek op die geur afkomen.

Er is dus sprake van een mechanisme. Ik geloof, dat wij bij alles, wat zich in het leven ontwikkelt (de maatschappij, de cultuur e.d.), maar al te snel ver-

geten dat dit mechanisme bestaat. We zien dat de mens, die wat onafhankelijker is geworden van zijn instincten (althans die instincten zodanig heeft weten in te bouwen in zijn denken en zijn leefwijze, dat hij meent daarvan onafhankelijk te zijn), zich niet meer realiseert dat ook hij nog net zo reageert op prikkels als de meest primitieve wezens.

Nu kunnen we gaan waarheen we willen. We behoeven niet stil te staan bij de mens of zelfs bij een aardse levensvorm. Overal waar leven is, zien wij dat er drie factoren zijn, die tezamen of elk voor zich de instandhouding van het ras bewerkstelligen. Bij de meest simpele organismen is dit altijd voedsel. Dat is begrijpelijk. Een simpel organisme kan niet anders reageren; en wil het instand blijven, dan kan dat alleen, indien er voldoende voedsel is. Is er geen voldoende voedsel en zou er een andere stimulans zijn, dan zou het ras zich heel snel zo sterk vermeerderen dat het zou uitsterven, omdat er helemaal geen voedsel meer zou zijn.

Naarmate het mechanisme van het wezen (zenuwstelsel, uitwisseling van impulsen en ervaring met de buitenwereld) groter wordt, zien wij een meer complexe methode van voortplanting. Gelijktijdig echter ontdekken we, dat niet alleen voedsel daarbij een rol speelt, maar ook b.v. klimaat (dus uiterlijke omstandigheden, waaronder ik ook nog geuren e.d. wil rekenen) en dan in de 3e plaats de angst.

U heeft er waarschijnlijk nooit over nagedacht hoe het komt dat na een grote oorlog een volk zich zo snel kan herstellen? De angst om het leven vergroot de behoefte om leven te creëren. Hier is een drang, die niets meer met de mens of met het dier te maken heeft, maar met het ras als geheel. En zelfs als we zouden komen in een structuur, waarin levende kristallen bestaan, dan kunnen we er wel zeker van zijn dat kristalliseringsverschijnselen kunstmatig worden opgeroepen door een bedreiging van het bestaan van de kristallengemeenschap als geheel. U moet dus goed begrijpen, dat dit leven - voor zover het materieel is - mechanisch reageert.

Het mechanisme moet echter in het denken worden ingewerkt. Dat denken wordt persoonlijker naarmate de ontwikkelingsvorm hoger is. Wanneer wij dieren, zoals b.v. herten, paarden of koeien zien, dan ziet u dat daar het mannetje vecht om zoveel mogelijk vrouwtjes te hebben. U denkt, dat dit alleen een kwestie is van lust. U vergist zich. Het aantal vrouwtjes, die je in zo'n geval hebt, is bepalend voor de zekerheid van wat je toch een voortbestaan zou kunnen noemen. De angst-factor bestaat voor het "ik" minder sterk naarmate er een grotere voortplantingsmogelijkheid is. Dat is een patroon, waarover u eens moet nadenken. Want als wij horen dat er veelwijverij voorkomt (b.v. in de moslimwereld) dan vragen wij ons af, hoe dat nu wel kan; en waarom een harim met vele bewoonders eigenlijk een ideaal is. U kunt dat begrijpen, indien u beseft dat diezelfde drang om in een veelheid het eigen bestaan a.h.w. zekerder uit te drukken ook bij de mens blijft gelden.

De omstandigheden, waarin een mens leeft, maken dus voor een groot gedeelte uit hoe hij zich gedraagt en wat hij ziet als zekerheid. Als u gaat kijken bij primitieve stammen, dan ziet u dat een stamhoofd meestal er een aantal vrouwen op na houdt. Dat is niet alleen een kwestie van lust, maar van prestige. Het is in feite de zekerheid van een voortbestaan van het eigen wezen of een deel ervan. Dat deze stimuli dus van zeer groot belang kunnen zijn - ook voor het geestelijk leven - zult u misschien wel willen aannemen. Want een mens of een dier, dat een bepaald bewustzijn heeft en zijn zekerheid krijgt, verdedigt zijn zekerheden.

Een van de protozoën b.v. zal zijn voeding proberen te verdedigen of zijn gunstige plaats. Een amoëbe de stroom, waarin hij zich het gemakkelijkst voedt. Een roofdier zijn jachtterrein. Het terrein, waarin hij gemakkelijk kan jagen, om hij er alles kent. Een mens verdedigt zijn milieu, zijn gewoonte, omdat hij binnen een bepaalde levenshabitus de grootste zekerheidsfactor vindt. Als u dit gaat zien, dan wordt het u duidelijk, dat de ontwikkeling van het leven dus niet helemaal geestelijk kan worden gesteld. Zeker, er zijn geestelijke waarden voor no-

dig om het leven tot stand te brengen. Maar dat leven gehoorzaamt kennelijk aan bepaalde biologische en zelfs chemisch-biologische wetten.

Het is misschien goed om hier eens op te merken, dat het eigen gedragspatroon van een mens en van een dier onmiddellijk verandert, wanneer er een verandering of afwijking bij de voortplantingsfuncties is. Ook dat is geen gééstelijke kwestie; het is een bio-chemische kwestie. Ik weet niet, of u wel eens het verschil hebt gemerkt tussen een os en een stier? Als u het wilt zien, dan moet u eens gaan wandelen op het terrein, dat de stier als het zijne beschouwt; hij jaagt u weg. De os kijkt u aan met een gezicht van: Wat moet je; en hij gaat vreedzaam verder. Voor hem is de behoefte om een terrein te beheersen niet meer aanwezig, omdat hij de drang niet meer heeft een voortplanting instand te houden; die is eenvoudig weggevallen.

Van hieruit weer even naar de mens teruggaande, kunnen we nu misschien ook begrijpen hoe hij eigenlijk komt aan zijn cultuur, zijn vormen van samenleving.

Het is duidelijk, dat in een primitieve samenleving de man, die zich het gemakkelijkst kan handhaven, die dus de meeste zoons, het grootste aantal kinderen heeft (waar ze vandaan kwamen wisten ze toen nog niet), de sterkste is; hij heeft de grootste verdedigingsfactor. Daarom zien we altijd, dat de sterkste de meeste kinderen heeft, daardoor ook de grootste familie en daarmee dus het grootste gezag.

Denk niet, dat dat alleen in het stenen-tijdperk voorkomt. Als u in de bijbel het leven van de aartsvaders bestudeert, dan ontdekt u hoe belangrijk ook daar het nageslacht is. Denk nu maar eens aan de kwestie van Ismaël. Ismaël, die met Hagar (zijn moeder) wordt verstoten, wanneer Sarah vruchtbaar is. Het ging erom: er mocht geen verdeeldheid komen in het bezit en in het gezag. Maar er moest iemand zijn, die dat gezag kon overnemen. En langzaam maar zeker wordt het gezag een vervangingsfactor voor wat wij de honger kunnen noemen (de voortplantingsdrift), die daardoor wordt gestimuleerd en de angst. Het is heel begrijpelijk: Macht laat je toe om zelf te kiezen wat er zal gebeuren; ook wie er na je komt.

Vele koningen in de oudheid nemen zoons aan. Zij doen dit soms zelfs met terzijde stelling van hun lijfelijke kinderen. De macht komt in het geding; en macht is eveneens weer het zelfbehoud, de zekerheid. Men geloofde dan ook niet dat het lijfelijk zoon-zijn van iemand betekenis had. Het ging om de overdracht. In de oude vorstenrijken was het een gebruik dat degeen, die de koning opvolgde, bij diens sterfbed aanwezig moest zijn. Hij moest zijn manas (zijn kracht overnemen. Zonder dit geen opvolging.

Hier zien we voortplanting op een heel ander terrein komen. Het wordt een ideologische kwestie. Mijn wezen, mijn denken, mijn weten, draag ik over aan een ander. En dit is voor een mens, die heeft geleerd dat weten, kennis, macht, beheersing eigenlijk het enige wapen is, dat hij kan gebruiken om zijn milieu te beheersen, veel belangrijker dan stoffelijke nakomelingschap. Hij leeft voort, doordat hij van geslacht op geslacht a.h.w. mede wordt overgedragen. Want als zijn opvolger oud wordt en hij draagt zijn gezag over, of hij valt in de strijd en draagt zijn gezag over, dan is daar weer de manas bij van alle voorgeslachten.

De voorvaderverering neemt in sommige gevallen wel tamelijk excessieve vormen aan. Als we denken aan b.v. de Ainoe-verering, waarvan het Paaseiland nog enkele residuen laat zien, dan zien we hier dat de voorvaderen worden aangeroepen, maar gelijktijdig worden beschouwd als een deel van eigen kracht en eigen leven.

Als we naar China kijken, waar die voorvaderverering ook een heel lange tijd bijzonder sterk is geweest, dan zien wij dat de oudste zoon de erfgename is niet alleen van de familie maar ook van de verplichtingen van alle voorvaderen. Daarvoor krijgt hij van hen een zekere kracht, hij krijgt raad, wijsheid, maar hij moet ook zorgen dat zij goed kunnen leven. Hier wordt het wat materialistischer uitgedrukt, maar het gaat wederom om zelfhandhaving.

Zelfhandhaving is het motief dat in alle leven, van de planten af tot de mens toe, een zeer grote rol speelt. En daarbij wordt eigenlijk niet gelet op de

omgeving. De relatie met de omgeving is incidenteel. De zelfhandhaving is reëel. Zodra de omgeving ons niet bedreigt en er geen behoefte is aan iets uit die omgeving, reageren we niet. Zodra we in conflict komen met de omgeving, ontstaat er reactie.

Hieruit groeien natuurlijk niet alleen maar de stoffelijke beschavingsvormen, de kleine koninkrijken; eigenlijk de eerste landbouwbeschermers. Daar begint het mee. De krijgslieden, die de landbouwers veiligheid garanderen. Meestal jagers, die te lui zijn geworden om te jagen. Later koningen, natuurlijk. Maar er worden steeds meer mensen bij het geheel betrokken. En zo ontstaat er een steeds nauwkeuriger uitdrukking van dit zelfbehoud en de belangrijkheid ervan.

Het zou nu krankzinnig zijn te zeggen dat b.v. dokter zijn, medicus, erfelijk is; dus van vader op zoon moet overgaan. Maar in de oudheid was dat zo. Smid zijn, best, maar van vader op zoon. Magiër zijn - van vader op zoon, of van moeder op dochter. Pottenbakkerij. Bepaalde pottenbakkerijen gaan over van moeder op dochter. Dat gaat tot in Griekenland toe. De functie in de maatschappij is een deel van het zelfbehoud geworden. Ze is de persoonlijkheidsuitdrukking en bepaalt niet alleen maar de waarde op dit moment, maar ook de waarde van voortbestaan.

Dit is heel belangrijk, want in het begin is het hebben van kinderen het hebben van macht en in zekere zin een voortbestaan. Maar als langzaam maar zeker het begrip komt, dat er na de dood ook wel eens iets zou kunnen bestaan, dan wordt het hiernamaals het meest belangrijke. Niet voor niets vinden we overal ter wereld (heus niet alleen in Egypte) de meest uitvoerige graftempels. Niet voor niets zien wij dat voorname mensen hun rijdieren, hun lievelingsdieren en zelfs hun dienaren meenemen in de dood. Het leven na de dood gaat in de plaats treden van nakomelingschap als zodanig. En daarmee is eigenlijk de biochemische huishouding een beetje in discrediet geraakt.

De sex blijft uit de aard der zaak een rol spelen, maar zij kan niet meer worden beschouwd als een persoonlijke noodzaak. Zij moet overdrachtelijk worden, betekenis krijgen. In de tijd, dat de mens voor het eerst in een hiernamaals gaat geloven, zien wij typerend ook de tempelprostitutie gelijktijdig optreden. En dan zeggen wij: Prostitutie, bah, vies. Maar daar had dit een veredelende betekenis. Het betekende het mengen van hogere krachten. Het betekende a.h.w. de godenwereld dichtbij brengen en daarmee de onsterfelijkheid. We zien dat ideeën als b.v. liefde (hartstocht is wat anders), zoals dat later wordt bezongen in de romantische periode, in het begin eenvoudig niet kan bestaan. Nageslacht voortbrengen wordt langzamerhand een zakelijke kwestie: nl. van het stoffelijk verenigen van niet alleen mensen maar van bezit, van kundigheden.

Daarnaast is er het geestelijk aspect, dat er vaak helemaal los van staat, waarvan je kunt zeggen dat het eigen eeuwige bestaan, of de mogelijkheid je dit bestaan te verwerven, vooral in het begin in de plaats gaat treden van de normale gezagshandhaving. Tot op dat moment is leven reëel. Maar zodra er een begrip komt, dat verdergaat dan eigen bestaan en dood, gaat er iets van de realiteit teloor. Niet omdat er geen bestaan na de dood is, begrijpt u me goed, maar omdat er een totaal nieuwe waardering van het leven ontstaat. Het vreemde is, dat - naarmate de ideologieën "eeuwig leven" sterker poneren - de mens ook een poging doet om ook zijn angsten over te brengen naar dit bovennatuurlijke. En dat geldt weer voor alle soorten.

Denk niet, dat de mensen met hun rituelen de enigen zijn. Wie b.v. bij wolven het gevechtsritueel heeft gezien, die kan zich waarschijnlijk niet voorstellen, dat het "overwonnen-worden" ook een vereeuwiging is. Degeen, die wordt overwonnen, wordt verslonden door het roedel, de troep. En daardoor is en blijft hij deel van de troep. Ook hier is ergens - veel vager en niet rationeel uitgedrukt - de behoefte om te blijven leven. Als iemand uit de gemeenschap wordt gestoten, dan zal hij proberen een gevecht te forceren. In het begin hoofdzakelijk met zijn eigen soortgenoten, later als het lukt met iedereen. Omdat dat de enige methode is om door die dood in de strijd a.h.w. te worden opgenomen in het leven.

Bij de olifanten bestaat iets dergelijks ook. Vandaar dat olifanten onder zekere omstandigheden absoluut verwilderd alleen buiten de kudde leven en dan - als ze werkelijk helemaal gek zijn - niet alleen maar mensen aanvallen, maar hoofdzakelijk een kudde opzoeken om aan te vallen. Worden zij door de kudde gedood, dan hebben zij het gevoel, dat zij daardoor deel van de kudde zijn.

Het klinkt misschien krankzinnig, ik weet het. Maar willen wij de geschiedenis van het leven volgen, dan moeten wij begrijpen dat niet alleen bij mensen maar ook bij vele diersoorten (de hoger ontwikkelde diersoorten vooral) iets dergelijks bestaat; dat daar niet alleen sprake is van instincten, maar van een - zij het nog zo vaag - geloof, waarbij het verder leven een rol speelt.

Zelfs de schorpioen, die - zoals men dat zo mooi zegt - zelfmoord pleegt (ofschoon hij dat alleen onder de meest zeldzame omstandigheden doet, dat kan ik er wel bij vertellen), doet dit omdat sterven door jezelf voortleven is. Als je jezelf overwint, ben je ook overwinnaar. Als je alleen maar een nederlaag lijdt, ben je dood.

Er zullen heel veel mensen zijn, die zullen zeggen dat het absoluut geen zin heeft zo te spreken. Wie zich echter de moeite getroost om in de natuur het leven van de dieren werkelijk na te gaan, die ontdekt dat hetgeen ik zeg juist is, ook al is mijn verklaring misschien niet na te gaan. Maar de geciteerde verschijnselen zijn juist. Het feit, dat de dood wordt gezocht bij voorkeur door toedoen van de eigen soortgenoten, het feit, dat bepaalde rassen een soort zelfmoord plegen, dat moet toch wel wijzen op een achtergrond, die verdergaat dan alleen maar het instinct. Het voortleven, ja, het leven zelf wordt iets, dat niet meer alleen te vangen is in het begrip van een materiële wereld. En daarmee ontstaat wat men noemt: werkelijkheidsvervreemding.

Een maatschappij, die alleen op feiten bouwt, zal misschien geen bijzonder mooie en goede maatschappij zijn, maar zij zal met alle gekende feiten onmiddellijk rekening houden. Injecteer daarin een geloof aan iets, waardoor het "ik" belangrijk blijft - al is het maar door een dienst aan de staat, waardoor je in de perfectie van de staat a.h.w. voortleeft - en de redelijkheid is weer eens zoek. We krijgen dan een fantasiewereld. Een wereld, waarin steeds meer beelden een rol gaan spelen, die met de materie zelf maar weinig of niets te maken hebben. En hierin zien we dan een eigenaardigheid: alléén kan ik het niet. Met een kudde leven, dat gaat tot op zekere hoogte, maar ook niet altijd. Maar ik kan wel de gemeenschap - en daarmee mijn eigen voortleven - gaan idealiseren.

Ik vorm mij een voorstelling van een soort organisme, een "gestalt", zegt men dan. Deze "gestalt", deze uit vele persoonlijkheden bestaande persoonlijkheid, is niet alleen maar een illusie.

Een groep mensen of dieren, die tezamen leeft onder maatschappelijke verhoudingen, heeft een gemeenschappelijk denken. Dat denken wordt door het individu misschien niet als zodanig ervaren (het meent volledig vrij en onafhankelijk te zijn), maar wij zien dat daarboven een bewustzijn staat, dat het geheel richt en bestuurt. En zolang je deel bent van die "gestalt", kun je je niet aan de beheersing ervan onttrekken. Het voortbestaan is niet meer een persoonlijke kwestie, doch het is een kwestie geworden van een gemeenschap, waarin men voortbestaat. De bekende en voor sommigen misschien haast doodgeprate legende van de Rode Adam: het wezen, dat verdeeld wordt en zijn eenheid moet zoeken. Het is misschien wel de meest typerende uitbeelding van deze "gestalt"-psychologie, die wij in gemeenschappen aantreffen. Hoe groter nu een gemeenschap wordt, des te onevenwichtiger en onberekenbaarder de "gestalt" wordt. En daarmee zijn we gekomen aan iets zeer typerends: de gemeenschap kan niet meer rationeel reageren, denken en handelen, zodra zij te groot wordt. Zij blijft reageren op illusies en wisselt haar benadering van problemen zo voortdurend, dat een oplossing daarvan steeds moeilijker wordt. En dan krijgen we weer diezelfde tendens, welke wij in het verleden hebben gezien: het leven als zodanig (ook het stoffelijk leven en niet alleen maar de geest) wil zichzelf instand houden; en dat wil zeggen, dat het besef van dit leven, dat in deze totale figuur van de gemeenschap aanwezig is, nog diezelfde drang kent met een veel grotere intensiteit.

Het klinkt onwaarschijnlijk als je hoort vertellen hoe stammen eenvoudig blijven aanvallen om te overwinnen - tot de laatste man toe desnoods. En dan vragen we ons af, of dat wel de moeite waard is.

We bewonderen misschien de helden van Thermopylae. Maar we vragen ons meteen af, of het nog wel zin had om met die honderd man te blijven vechten om je op te offeren. De zin van dat offer is wederom: onsterfelijkheid. Onsterfelijkheid, omdat men door uitdrukking te geven aan de totaliteit van de gemeenschap (aan de "gestalt" a.h.w.) zich voelt opgenomen in die "gestalt"; de eindigheid van eigen persoonlijkheid wordt voor een deel teniet gedaan.

Misschien mag ik hier allereerst een paar conclusies trekken om de zaak wat eenvoudig te houden:

De door mij gebruikte term "gestalt" (we zouden ook kunnen zeggen: gemeenschappelijk bewustzijn) geeft aan, dat waar een groep bestaat, die tot een uitwisseling van functies en een vervlechting van belangen komt, er een gemeenschappelijk denken ontstaat, dat het geheel van de leden van de groep voortdurend blijft regeren en niet hun onderlinge reacties maar wel de reacties van de leden van de groep naar buiten toe blijft bepalen.

In de tweede plaats moeten we constateren, dat dit verschijnsel, evenals vele andere, ergens in verband staat met de behoefte tot bestaan. Het is de drang tot zelfbehoud, die uit het blijven-leven-zolang-je-kunt wordt overgebracht naar een blijven-leven-volgens-een-idee, zolang dit mogelijk is. We hebben bij dit alles (ik mag dit er even tussendoor opmerken) niet te maken met de rassegeest; dat zijn andere dingen. Daar kom ik misschien dadelijk op terug.

Een derde punt: De godsdienst, maar ook de vorm, waarin de samenleving wordt opgebouwd, wordt bepaald door de wijze, waarop het voortbestaan (het zelfbehoud) tot uitdrukking komt. Naarmate de bedreiging van het geheel (de "gestalt") groter wordt, zal het geheel binnen de "gestalt" meer als eenheid reageren. Naarmate de "gestalt" als geheel minder wordt bedreigd, zullen de eelingen meer afzonderlijk reageren, ofschoon ze mede gebonden blijven aan de heersende gedachte, die in de "gestalt" is uitgedrukt. Ook dat is een belangrijk punt.

Nu hebben we dus gezien, dat leven niet alleen maar een kwestie is van ervaren of van bestaan. We hebben ook kunnen constateren in de laatste lessen, dat leven - omdat het ervaren inhoudt - heel wat verdergaat dan de zuiver praktische werkelijkheid. Er zitten allerhande denkbeelden en ideeën aan verbonden. En ook zonder dat men gelooft aan een wereld van de geest, moeten wij toegeven dat de idee de mens beheerst. De idee, het onstoffelijke, het bijna abstracte, zal in elke ontwikkeling van het leven bij enige complexiteit meer en meer gaan overheersen.

Als er een taal is, ontstaat er een code. Als er een uitdruktingscode is, ontstaat er een gedragscode. Als er een gedragscode aanwezig is, ontstaat er een groepsbewustzijn, dat zich t.o.v. alle andere groepen als een afzonderlijke eenheid gaat gedragen.

Om nu een beter begrip te krijgen van alles, wat met het leven samenhangt, moeten we het begrip "geest" invoeren. De geest mogen we dan beschouwen als een wezen, dat buiten de materie bestaat en dat in de materie leeft. Of dat één keer of meer keren is, interesseert ons voorlopig niet. Hoe dat gebeurt, interesseert ons evenmin.

Wanneer een geest één wordt met de stof, dan heeft zij reeds een aantal grondeigenschappen, zo goed als een lichaam op genetische basis een zekere hoeveelheid grondeigenschappen bezit, anders zou er geen verschil zijn tussen de rassen. Er is geen verschil tussen mensen, maar wel in de genetische achtergronden van de rassen. Ieder is evenzeer mens, maar ieder verschilt van de ander. Zo is het bij de geest ook. En zoals wij deze drang naar een "gestalt"-vorming bij de stoffelijke groep zien, zo kunnen wij ons voorstellen dat dit ook geestelijk gebeurt.

Als die geest een bewustzijn en een kenvermogen heeft, zal zij zich gedragen, zoals elk levend wezen. En zeker in de primitieve periode zal de gehele reactie van die geest zijn gebaseerd op zelfbehoud, hetzij via de groep hetzij op een andere wijze. Het is dus niet zo vreemd als ik zeg, dat de "gestalt" als zodanig ook in de geest voorkomt en misschien mede de oorzaak is van de vele verschillende sferen, die als hiernamaals worden beschreven, want ook hier is het de groepsmentaliteit, waardoor een spiegeling van de werkelijkheid door de gemeenschap als reëel wordt geaccepteerd. Maar indien één deel van die groep op aarde zou incarneren, kan de "gestalt" deze niet loslaten. Want al wat de "gestalt" verliest, zonder dat het terugkeert in de totaliteit, is een bedreiging van het voortbestaan van de "gestalt". En daarmee ontstaat dus de groepsincarnatie: als er één incarneert, moeten er meer incarneren. Hierdoor ontstaat de binding, die - voor u in de tijd nog - al wat jaren bevattend - geestelijke groepen met stoffelijke groepen bindt en omgekeerd.

Er is ook een zuivere "gestalt"-vorm ontstaan: een gemeenschappelijke waarde, waarin het zelfbehoud een hoofdrol speelt. Dat klinkt niet edel, dat ben ik met u eens. Maar de "gestalt" mag - al is ze opgebouwd uit vele persoonlijkheden - worden beschouwd als een persoonlijkheid per se. Want ze heeft ook grondeigenschappen, ze heeft een eigen reactie t.a.v. de omgeving en zij draagt - zij het dan gecompileerd uit het bewustzijn van de leden - een eigen bewustzijn van leven en omstandigheden.

Als ik nu een geest ben, die een groep wil leiden, dan kan ik dat doen door de eenlingen te benaderen. Maar dat is moeilijk. Hier moet ik proberen om ieder zo ver te veranderen, dat het mogelijk is mijn mededeling of mijn leer in de "gestalt" te doen aanvaarden als nuttig voor het bestaan en niet strijdig daarmee. Anders wordt het, indien ik van buitenaf optreedt. Van buitenaf kan ik nl. de persoonlijkheid van de gehele groep benaderen. Ik kan daarmee spreken a.h.w. Ik kan die beïnvloeden. Een rassegeest beïnvloedt niet in de eerste plaats alle leden van het ras, maar de "gestalt", de gezamenlijke grondpersoonlijkheid, die uit het ras is ontstaan. En dat geldt voor een groep, voor een volk, voor een stam.

In de oudheid zien we stamgoden als buitengewoon belangrijk optreden. Denken we maar aan Jehovah (Jod-He-Vau-He eigenlijk). De vertaling, de vocalisering is altijd twijfelachtig gebleven. Jehovah is een stamfiguur. Hij is niet de God van alle mensen. Hij is wel de ene God voor het volk en hij neemt dit volk onder zijn bijzondere hoede. Hij is a.h.w. het geweten, de rechter, maar ook de beschermer van het volk. Komt dit niet heel dicht bij hetgeen wij over de "gestalt" hebben gezegd? Want deze rechter, dit geweten, deze beschermer is het voortbestaan van de "gestalt". En als er dan in een volk (en dat kunnen we bij het Joodse volk heel goed zien) een groot aantal wonderlijke invloeden optreden, welke wijzen op een verscherpte assimilatie van waarden van buitenaf, zonder dat daarbij de karakteristiek teloor gaat (ook een heel belangrijk punt!), dan moeten we wel zeggen: Hier is die "gestalt" dus in staat tot een zekere synthese en tot een uitwisseling te komen.

Wanneer Jozef onderkoning van Egypte is, dan komt zijn familie ook naar Egypte. En dat moet u zich niet voorstellen als een paar man op familiebezoek, maar werkelijk als een hele reis. Er horen niet alleen de zoons bij, maar ook alle bedienden. Het is dus eigenlijk een hele stam. Die stam leert het een en ander in Egypte. Als ze weer terugkeren, leven ze anders, maar zij blijven zichzelf. En als dan later de gevangenschappen komen in Egypte, in Babylon, dan valt ons ook weer op, dat wel delen van de gemeenschap wegvallen (de "gestalt" verarmt dus ergens), maar dat zij toch ook in staat is om uit de wijsheid, uit het begrip van de omgeving als geheel over te nemen.

Dat een enkeling magische kennis of kennis van schrift overneemt en bepaalde filosofieën en denkwijzen, dat behoeft ons niet te verbazen, maar dat een heel volk verandert in zijn houding en reactie, dat is wel opvallend. Dit kunnen wij ons voorstellen, indien we de God van Israël zien als de rasse-

geest van Israël, die misschien representant is van de ene God, maar dan toch wel de bijzondere representant voor dit ene volk. Deze namelijk geeft aan het gezamenlijk bewustzijn van de gemeenschap voortdurend bepaalde waarden over. En als dat kan worden geabsorbeerd, als dit assimilatieproces doorzet, dan wordt de "gestalt" daardoor rijker en gelijktijdig onvernietigbaar. Iemand, die hierover nadenkt, zal zich verwonderen dat de volkeigen cultuur van het Jodendom bewaard is gebleven door ongeveer 1800 jaren van vervolging en verdeeldheid. Als u er even over nadenkt, dan duizelt het u.

Wat is het dan dat deze mensen anders maakt? Ze zijn anders, omdat hun eigen "gestalt" door dit assimilieren van andere waarden de eigen bindingsmogelijkheid heeft versterkt. En nu zien we in de laatste tijd iets vreemds gebeuren. We zien dat de Joden gelijktijdig ingroeien in het volk, waartoe zij behoren. Ze zijn niet meer een aparte stam temidden van een gastvolk. Neen, ze worden tot deel van dat volk. Ze zijn misschien Joden in religieuze zin, maar niet meer in de zin van persoonlijk gedrag, van habitus. En toch blijven zij - of zij het nu willen en weten of niet - gebonden aan die anderen. Het is dus kennelijk mogelijk om als eenling kracht te geven en gelijktijdig te ontvangen uit twee afzonderlijke "gestalt"-vormen. En daarmee wordt het duidelijk waarom in de menselijke wereld groepen kunnen opgaan in een groot geheel en toch een eigen waarde blijven behouden.

Een "gestalt" kan onder omstandigheden zelfs worden opgenomen als een functie of een deel van een grotere "gestalt". Het karakteristiek van de groep gaat niet teloor. Maar een bekwame leidende geest, die sterk genoeg is om een dergelijke complexe, met sterke gedachtenkracht - en vooral emotiekracht - geladen overkoepelende figuur (een bewustzijn dus) te beïnvloeden, die kan zo een synthese tot stand brengen tussen schijnbaar strijdige figuren. En dat kan doordat het eeuwigheidsbegrip en daarmee het bestaansbegrip en de bestaanszekerheid wordt uitgedrukt op twee wijzen.

Het lijkt wel, of leven nu erg complex is. Dat is het zeker niet. Maar niet weglopen voor het feit, dat u in uw reactie en uw denken in de eerste plaats, door uw eigen chemische opmaak, maar daarnaast ook door de geestelijke eenheid waartoe u behoort, wordt bepaald, dat lijkt me toch wel verstandig; dat moet u nooit loochenen. Dat moet u erkennen. Want de geestelijke bewustwording is altijd een bewustwording, die niet als eenling plaatsvindt, maar als deel van een groep. Het contact met de geest, dat u heeft, kan zuiver persoonlijk zijn. Maar uw reactie daarop en uw begrip ervan worden mede bepaald door de groep, waartoe u behoort. En als we dit hebben geconstateerd, kunnen we rustig weer even teruggaan naar het verleden.

De ontwikkeling van volkeren hebben wij de vorige maal al deels belicht. Als wij nu zien dat de sterkste volkeren degenen zijn, die het grootste assimilatievermogen voor de cultuur van andere schijnen te hebben, dan mag dat ons in het eerste ogenblik wat verbazen. We zouden zeggen: Je moet meer jezelf blijven. Maar wat men vergeet, is dat men zichzelf blijft, maar dat men ook méér wordt. Men voegt aan zichzelf toe. Men geeft zich niet over aan "het andere". Dit zien we ook weer bij allerlei diersoorten. We zien het zelfs in de plantenwereld hier en daar.

Het is u misschien wel eens opgevallen, dat er jaren zijn, waarin b.v. de akkerwinde bijzonder sterk groeit. In die jaren plant ze zich overdadig voort. En nu het eigenaardige: in dat jaar wordt bepaald hoe meestal 3 of 4 jaren later de akkerwinde weer een bepaald deel van het land zal kunnen uitbaten. Een instinctief proces, zeker. Althans geen proces, waar denken aan te pas komt, zoals wij dit beschouwen, maar waarin een zekere redelijkheid zit en waaruit een gemeenschappelijke reactie dan toch kan worden afgeleid.

Zoals het voor de akkerwinde geldt, geldt het ook voor de mens. Rome is sterk zolang het in staat is zichzelf te blijven (dus Romeinen onder de Romeinen) en gelijktijdig de kennis en de goden van andere volkeren aanvaardt. Maar zodra Rome in zichzelf delen van andere persoonlijkheden gaat importeren,

dan is er geen mogelijkheid meer tot assimilatie. Integendeel, nu gaat de "gestalt" van andere groepen en volkeren overheersen. Ze gaat de omgeving domineren en maakt daardoor de onzekerheid van de Romeinse "gestalt" steeds kleiner. Er ontstaat daardoor een instabiliteit, een verbreking van habitus; en daaruit komt dan de ondergang voort. Dat wil zeggen: een omwenteling, waarbij de "gestalt" een andere vorm aanneemt en de gemeenschap haar kwaliteiten en eigenschappen wijzigt. Maar denk nu niet, dat dit betekent dat die hele zaak nu meteen vergeten is.

Als u gaat kijken in het Italië van 1400 tot 1600, dan vinden we heel veel situaties, die zo uit het Rome van de Caesaren genomen hadden kunnen zijn. We zien daar twisten tussen edelen, die precies lijken op die van de patriciërs. We vinden er allerhande gebruiken, die direct doen denken aan het optreden van sommige Caesaren. Het is zelfs zo, dat een van degenen, die zich misschien het meest Romeins gedraagt (Cesare Borgia) ook de voornaam Caesar draagt. Wie nagaat hoe hij feesten viert, hoe hij leeft en dan teruggrijpt naar het Rome van ongeveer 50 n. Chr., zal bijna geen verschil zien. Was Cesare Borgia nu misschien een incarnatie van de een of andere Caesar, desnoods van een Caligula of zo? Wel neen. Maar hij maakte deel uit van een groep. Wat er in de "gestalt" bestaat, blijft daarin aanwezig. De geest (ook de rassegeest) kan wel de inhoudt van de "gestalt" uitbreiden. Wat zij niet kan doen, is wegnemen.

Die regressie, dat terugvallen tot een vroeger type, ziet u ook in de erfelijkheidsleer. We kunnen - laten we zeggen - donker bloed één keer in een familie hebben. Er gaan tien generaties overheen; alles is blank, blond en dan ineens komt er een type, dat terugvalt tot dat donkere bloed. Dan zien b.v. de terugval tot een Moors type. Hoe komt dat? Omdat in de genen het hele verleden is vastgelegd; en het kan er altijd weer uitkomen. De kans, dat het gebeurt, wordt minder naarmate er meer generaties verlopen, inderdaad. Maar de mogelijkheid blijft altijd bestaan.

Dat vinden we nu ook terug in de geestelijke historie. De "gestalt" blijft houden wat zij eenmaal in zich draagt.

Het Nederland van heden heeft misschien weinig te maken met het Nederland van de 16e eeuw en nog veel minder waarschijnlijk met de boeren- en roofridder-huishouding van omstreeks het jaar 1000, maar de mentaliteit kunt u nu nog steeds terugvinden. Er zijn vandaag aan de dag nog steeds mensen, die niet in een andere gewoontevorm optreden dan de oude roofridders; die dezelfde mentaliteit hebben van de Heren Zeventien van de O.I. Compagnie. We vinden nog dezelfde mentaliteit van zoeken en onderzoeken aan de ene kant en aan de andere kant die ontzettende benepenheid. We zien datzelfde mengsel van heldenmoed en burgerlijke lafheid, dat er in het verleden ook was. En het eigenaardige is, dat nu eens de ene en dan weer de andere factor schijnbaar het volk beheerst. U kunt het door de tijd nagaan. Het geschiedenisboekje is natuurlijk vervalst, maar niet zodanig of het geeft mij in dit opzicht nog steeds gelijk; want het is niet weg te werken. Anders zou men ook de helden moeten wegwerken en de glorierijke overwinningen (die misschien niet zo glorierijk waren).

Mag ik daaruit weer een paar conclusies trekken?

Omdat elke groep en elk volk als "gestalt" een bestaan heeft dat niet beperkt is in de periodiciteit van één mensenleven, maar voortdurend accumuleert wat in alle tot de groep behorende entiteiten ooit is gebeurd, omvat het een steeds groter aantal mogelijkheden.

Het leiden of het besturen van het leven op aarde - voor zover we daarvan nog kunnen spreken - door groeps- en rassegeesten geschiedt door het stimuleren van reeds bestaande functies op het juiste ogenblik. Daardoor kan - gezien de verandering van omstandigheden rond de groep - een aanpassing van de groep worden verkregen, die zowel stoffelijk als geestelijk is. De geestelijke, de ideëel-denkende aanpassing zal altijd deel worden van een totaliteit, waarnaar wordt teruggegrepen en zal dus nooit exclusief het gehele bestaan en denken van de groep gaan beheersen.

Een tweede conclusie, die hiermee onmiddellijk verbonden is, houdt in dat het persoonlijk bewustzijn wel een zeer goede, vèrgaande en veelzijdige ontwikkeling moet doormaken wil een geest in staat zijn zich aan deze "gestalt"-bindingen te onttrekken. Bewustwording betekent ergens eerst een vrij-worden van banden, een achterlaten van de groep. Pas als die vrijheid is bereikt, kan - en nu zowel met de "gestalt" als met de geesten, die daaraan leiding geven - met alle andere entiteiten en stralen op voet van gelijkheid worden opgetreden.

We zien dan ook altijd weer door de geschiedenis heen mensen, maar ook dieren, die een zeer bijzonder leiderschap tonen. Neemt u me niet kwalijk, dat ik mens en dier hier onder één noemer breng. Ik weet, dat ze verschillen, maar er is een overeenkomst. Het is typisch, dat een Napoleon onder de mensen voorkomt, maar dat hij ook schijnt voor te komen b.v. bij een kudde wilde paarden. Het is typerend, dat een organiserend genie bij mensen kan voorkomen, maar kennelijk ook de rattenwereld b.v. op een gegeven ogenblik domineert. We kunnen nu wel daarover lachen en zeggen dat het niet zo is, maar de feiten bewijzen het elke keer weer. Dus stellen wij:

De "gestalt" in haar geheel zal met het totaal van haar eigenschappen een voortdurende uitdrukking zoeken in de totaliteit. Maar een deel van de totaliteit, dat zich vrijmaakt van deze dominantie, is in staat door vrij en buiten de groep te reageren aan de gehele groep een nieuwe waarde toe te voegen. Deze maakt dan op den duur weer deel uit van de "gestalt"-waarde en kan niet meer worden verloochend.

Een derde conclusie: Alles, wat wij zijn en wat wij doen, komt voort uit ons geestelijk wezen en mede uit de stoffelijke groep, waartoe wij behoren. Daarbij zal onze eigen materiële status - tot zelfs het feit toe, of we te veel of te weinig te eten hebben - mede bepalen hoe onze gewoonte en daarmee ook onze actie zal zijn. Wat wij met onze vrije wil doen, is - totdat wij ons vrij kunnen maken van de groep als geheel (en dat komt zelden voor) - slechts uit het totaal van de in de groep gelegen waarden voortdurend die elementen nemen en tot uiting brengen, die voor ons de meest passende zijn. En dat betekent voor Nederland, dat u een betrekkelijk ruime keuze hebt.

Al dobbelden de Germanen wel niet zo hard om hun vrouwen als het geschiedenisboekje vertelt, en dronken zij bier heus niet alleen uit de schedels van hun verslagen vijanden, een zekere in die richting wijzende mentaliteit zult u zo nu en dan ook in deze tijd kunnen opmerken. De oude jachtinstincten, de bezitsinstincten van de primitieve stammen (desnoods de Kaninefaten, die zich die naam ook in hun voortplanting waardig toonden) is ook in het heden aanwezig. De tijd van Floris of van Jacoba leeft nog vandaag.

Wie het leven en de geschiedenis van het leven wil begrijpen, moet zich een beeld kunnen vormen van die totaliteit van een groep, die wel voortdurend is verrijkt, maar die ergens zichzelf gelijk blijft. Men moet beseffen hoe geestelijke - althans ideële - waarden de mens met al zijn mogelijkheden en vrijheden blijven domineren. Men moet begrijpen, dat juist hierdoor het zelfbehoud van de soort en van de groep in zekere mate mogelijk is. Men moet ook begrijpen, dat hierdoor het geven van leiding aan een volk of aan een groep mogelijk is, zonder dat hierbij in feite de wilsvrijheid van het volk als geheel of van de eelingen afzonderlijk wordt aangetast.

Het leven wordt in zijn ontwikkeling door geestelijk krachten geleid. Dat hebben we in een van de eerste lessen al gezegd. Nu kunt u misschien begrijpen, dat dit geen aantasting van de vrijheid betekent, maar dat het eenvoudig een uitwisseling van gedachten is tussen een leidende geest en een niet-bezield wezen ergens, dat de totaliteit van historie en groep vertegenwoordigt. Het is deze dialoog, die beslissend is voor datgene, wat er uit een ras, uit een volk, uit een soort te voorschijn komt.

B E W U S T W O R D I N G .
(De vrijwording van de "gestalt"-figuur.)

Uit de vorige les heeft u geleerd hoe de mens gebonden is aan een "gestalt". De vrijwording van deze gemeenschappelijke bewustzijnsstructuur ontstaat door de vergroting van het persoonlijk bewustzijn. In deze z.g. "gestalt" zien wij nl. een zeer eenzijdige ontwikkeling van denken en van bewustzijn.

De mens, die dus meerzijdig gaat denken en reageren en zich door zijn handelen en ook door zijn geloven en denken niet meer laat beïnvloeden, tenzij dit een zuiver persoonlijk ervaren feit is, zal - doordat hij terugvalt op de eigen ervaring en daaruit ook een geheel eigen ervaring opdoet - weliswaar bijdragen tot een vergroting van de juiste structuur van de "gestalt", maar hij zal gelijktijdig loskomen van de eenzijdigheid en de steeds meer naast de totale figuur komen te staan. Hij is wel deel van het volk in de materie, maar hij is dit geestelijk niet meer; en door zijn gedrag is hij in staat zich te bewegen op velerlei paden, die voor het gewone volk (de gewone groep) niet begaanbaar zijn. Het resultaat is, dat men zich meer en meer losmaakt van de eenzijdige gebondenheid en gaat beseffen wat zich in feite in de wereld afspeelt.

Bewustwording is een benadering van de werkelijkheid, zoals ze rond ons bestaat. Naarmate wij ons meer bewustworden van deze werkelijkheid, zullen wij ook meer begrijpen hoe de groepen onderling reageren, wat de invloeden zijn, die daarin een rol spelen. En degeen, die eenmaal waarneemt en dus erkent, is niet meer gebonden.

Indien u vrij wilt worden van een gemeenschappelijk bewustzijn, dan is wel het eerste dat u zult moeten doen: zelfstandig denken en handelen, waar het u mogelijk is - ook al blijft u binnen die gemeenschap ook gebonden - totdat u in staat bent een objectieve mening te vormen over uzelf en de "gestalt", de gemeenschap. Zodra deze mening objectief is geworden, heeft u een bevrijding ervaren van de gebondenheid. Want u ziet nu de feiten en u kunt dus reageren volgens de feitelijke waarden en niet meer volgens de ideële waarden, die nu eenmaal de "gestalt" plegen te beheersen. Het geheel is dus tamelijk eenvoudig:

Bewustwording is een bevrijding van de "gestalt" door het bereiken van een zodanige objectiviteit, dat het geheel plus het eigen "ik" in een waar daglicht kan worden gezien en eigen denken en handelen kan worden bepaald volgens de bijna objectieve werkelijkheid, die wij als mens reeds kunnen beleven en die niet meer wordt beïnvloed door de denkwijzen en de aangenomen maar nimmer bewezen waarden, die binnen de gemeenschap als een onverbreekelijk axioma plegen te gelden.

Indien u zich de vraag stelt, hoe u de werkelijkheid objectief kunt leren zien, dan is hierop het antwoord als volgt:

Zodra u zich vrijmaakt van alle gangbare meningen en opvattingen (iets, wat zeer moeilijk is), zult u zich over het geheel van het gebeuren een eigen oordeel kunnen vormen. Dit is dan weliswaar niet geheel objectief, maar het is niet meer gebonden aan wat men de gewoonte, het gewoonterecht en de gewoontevorming van de gemeenschap pleegt te noemen.

Door deze bevrijding van de gewoonte en van de daarmee gepaard gaande vooroordelen zal men nu ook andere groepen en waarden, die buiten de gemeenschap staan in een ander daglicht gaan beschouwen. Het is juist dit zien van de dingen onder een meerzijdige hoek, het zien van de twee kanten van de medaille a.h.w., waardoor men een zekere objectiviteit begint te benaderen. Men gaat dan zien, dat oorzaak-en-gevolg niet volgens de wetten, die de gemeenschap stelt, werkzaam zijn, maar dat oorzaak-en-gevolg vaak werkzaam zijn op een wijze, die geheel tegengesteld is aan hetgeen men in de groep of in de

gemeenschap pleegt te beweren. Men gaat ervaren, dat in het eigen leven bepaalde behoeften en noodzaken kunnen bestaan, die niets meer te maken hebben met hetgeen de gemeenschap daaromtrent beweert. Men zal ook erkennen, dat gevolg-geven aan die behoeften lang niet altijd voor het "ik" werkelijk aanvaardbaar is. En men zal tot de conclusie komen, dat men heel veel dingen projecteert volgens de normen van de gemeenschap: men-zet b.v. een gevoel van onzekerheid om in een behoefte aan liefde, of een gevoel van honger in een zekere verachting voor anderen, die meer eten e.d.

Het begrip hiervoor maakt het mogelijk de eigen houding te bepalen volgens de behoeften en noodzaken, zoals het "ik" die erkent; en daarmee zal de benadering van de wereld altijd subjectief blijven; het "ik" is nu eenmaal egocentrisch in zijn denken. Het denkt en neemt in de wereld alleen radiaal vanuit zichzelf waar. Maar omdat het de andere waarden niet meer beschouwt als behorende tot het "ik", kan het alle waarden gelijkelijk zien en overzien.

Zodra dit gebeurt, spreken wij van een objectiviteit, omdat de beleving niet meer gebonden is aan waanvoorstellingen, maar alleen aan de feitelijke waarden en gebeurtenissen.

Het wegvallen van idealen en idealisering is dus een benadering van de realiteit en een vergroting van de objectiviteit in het eigen "ik" ten aanzien van de omstandigheden.

-:-

R I C H T L I J N E N .

Een aantal regels en wetten. Een manifestatie a.h.w. van een doelgericht zijn. Dat is een richtlijn.

Maar als ik zelf leef en zelf streef, dan kan ik niet gaan langs de exacte woorden van de exacte wetten. Ik kan niet mijzelf dwingen conform te zijn aan de algemeenheid, die in de richtlijn steeds weer overheerst. Ik moet mijzelf zijn. Beheerst misschien, maar toch mij bewust van mijzelf.

Streven moet ik uit mijzelf. De richtlijn geeft niet aan hoe ik stap na stap moet stijgen en werken. Het is een richting, die mij wordt gegeven. De richtlijn zegt niet: Slechts zo alleen te denken en te leven is bereiking. Het zegt: Indien je in jezelf die dingen erkent of misschien de mogelijkheden daaraan parallel en daarmee verwant, dan kun je op deze wijze (het is een voorbeeld) gaan streven en zo bereiken.

Gij zijt. Gij zijt uzelve. Uzelve zijnde, zijt gij deel van de oneindigheid. Maar zo ge niet uzelve zijt, hoe wilt ge de oneindigheid beseffen? Hoe wilt gij handelen zonder eigen wezen, eigen persoonlijkheid, eigen wil en erkenning tot uitdrukking te brengen?

Bereiken. Gij kunt de oneindigheid niet bereiken, indien ge uzelf niet zijt. Wees uzelf. Maar zo ge uzelve zijt, erken wat ge gelooft. En sterk u door het geloven. Bewijs uzelf de waarheid van wat ge gelooft en wat ge denkt. Zoek een werkelijkheid, waarin ge nog uzelve zijt en toch gelijktijdig beantwoordt aan de richtlijnen, die steeds weer worden gegeven.

De richtlijn geeft niet de weg aan, maar wel de richting van het streven. Ze geeft niet de oplossing van het probleem, maar een mogelijkheid om van het probleem af te komen of het op te lossen.

De richtlijn is een methode, die - eerst wanneer ze aan jezelf is aangepast, als ze deel is geworden van jezelf - van een last wordt tot een vreugde en een kracht

Wees sterk. En wees in uzelve gesterkt, opdat gij moogt streven volgens dat, wat ge zijt.

-:-:-